

ATİLLÂ DORSAY, 1939 İzmir doğumlu. Galatasaray Lisesi ve Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (şimdiki MSÜ) Yüksek Mimarlık bölümünden mezun oldu (1964). *Cumhuriyet* gazetesinde sinema üzerine yazmaya başladı (1966) ve sonra bunu asıl meslek olarak seçti. *Cumhuriyet*'te 27 yıl süreklî yazdıktan sonra *Milliyet*, *Yeni Yüzyıl*, *Sabah*'ta yazdı. Şimdi T24'te yazıyor.

Çoğu sinemayla ilgili olmak üzere bugüne dek 52 kitabı yayınlandı. Türk ve yabancı sinema eleştirilerini, denemelerini, yemek kültürü, şehircilik, yaşam kültürü, pop müzik, gezi yazılarını, fotoğraf albümlerini ayrı kitaplarda topladı. Birer Yılmaz Güney ve Türkân Şoray biyografisi, bir hikâye ve bir şiir kitabı var.

TRT 2'de, açıldığı 1985 yılından sonra film programları yaptı. Özellikle "Sinema 100 Yaşında" kuşağında önemli klasikler sundu. 1987-1994 arasında TRT Radyo 3'te müzik programları yaptı. Çok sayıda yerli-yabancı dergide yazıları yayımlandı. Birçok festivalde jüri üyeliği yaptı. 2014 yılında TÜYAP Yılın Yazarı ödülünü aldı. İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Uluslararası İstanbul Film Festivali'nin danışmanı, kurucusu olduğu SIYAD - Sinema Yazarları Derneği'nin onursal başkanı.

Dorsay'ın, Fransa'dan Chevalier des Lettres-Palmes Academiques Nişanı, TDK Basın Dil ödülü, İstanbul, İzmir, Antalya, Adana, Eskişehir, Malatya, Trabzon festivalleri onur veya emek ödülleri gibi birçok ödülü bulunuyor.

ATİLLÂ DORSAY

*Bir Ömürden
Seçilmiş Tablolar*

Remzi Kitabevi

BİR ÖMÜRDEN SEÇİLMİŞ TABLOLAR / Atilla Dorsay

© Remzi Kitabevi, 2019

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Nesrin Arslan

Kapak: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1894-4

BİRİNCİ BASIM: Mart 2019

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi

4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul

Sertifika no: 12068 / Tel (212) 629 0615

Cilt: Çiğçi Mücellit, 100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi

5. Cad. No: 24-25 Bağcılar-İstanbul

Tel (212) 629 4783

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ, 11

BİRİNCİ BÖLÜM

Aile Tarihi: Babam ve Annem

Karşıyakalı Olmak, 13; Gözümü Açtığım Ev, 14; Babamın Şarkıları, 15; Babamın Hikâyesi, 15; Ailenin Başına Gelen Felaketler, 16; Sanki Bir Yunan Trajedisi, 17; Babam ve Annemin Yolları Kesişiyor, 17; Annemin Hikâyesi, 18; Vazgeçilmez Bir Atatürk Hayranlığı, 19; Babamın Ağzından Benim Doğumum, 20

İKİNCİ BÖLÜM

İzmirli, Üstelik de Karşıyakalı Olmak

Sinemayla Tanışıyorum!, 22; Bayan Miniver'in Yönetmenini Yıllar Sonra Tanıdım, 23; Asıl Rüyalar: Renkli Filmler, 23; İlk Çocuk Oyunlarımız, 24; Anılar Hep Güzel Olamaz!, 25; Bir Çocuğun İntikamı!, 26; İzmir'de Rüya Sokaklar, 26; Eski Rum Evleri, 27; Doğduğum Evin Son Durumu, 27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İstanbul'a Göç ve Üç Kız Kardeş

İstanbul'a Göçün Anlamı ve Kaçınılmazlığı, 30; Ve İşte Esat Eniştem ve Fethiye Teyzem, 30; Bizi Öylesine Sevdiler ki..., 31; Eve Giren İlk Plaklar, 32; Ayla Kayboluyor, 32; "Atıla, Tu As Vu le Yeni Melek?", 33; Ercan Arıklı ve Trajedisi, 34; İlkokul Aşkım, 34; Hayatıma Damgasını Vuran Hoca: İbrahim Bey, 35; Galatasaray'dan İlk Arkadaşlarım, 35; Özel Bir Öykü: Halil Bezmen, 36; Teyze ve Eniştemin Hayatımdaki Yeri, 37; Huriye Teyzem ve Nedim Eniştem, 37; Akün Ailesi ve Erzincan Depremi, 38; Üç Aileli Üç Kardeş, 38; İzmit'teki Bir Tatilden Notlar, 39; Münir Nureddin'le Esther Williams Neler Konuştu?, 39; Dönemin Teknolojik Sorunları, 40

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Galatasaray'da Olmanın Ayrıcalığı

Ne Arkadaşlar Edindik..., 42; Ali Fuat Çakır'la Eskimeyen Dostluk, 42; Öte Yana Çekip Gidenler, 43; Pilavdan Pilava Görüştüğümüz, 44; Adaşım Yelkencioğlu ve Kırac Kardeşler, 45; Ne Farklı Yollar Seçtik, 46; Bizi Biz Yapan Hocalarımız, 47; Ferruhzat Hoca'dan Titrek Necati'ye, 48; Bir Anıt-Hoca: Mösyö Garti, 49; Fransız Kültürünün Seçkin Temsilcileri, 50

BEŞİNCİ BÖLÜM

Hayata Doğru Hızlı Adımlar

Grand' Cour'un Gizli Çekiciliği, 52; Ayı Ramazan ve Kemal Suman, 52; Yemekhaneler ve Yemekler, 53; Biraz Hababam Sınıfı Havası, 53; Bende Aidiyet Eksikliği, 54; Özel Arkadaşlıklar?, 55; Bir Dramın Sessiz Tanıkları Olmak, 55; Okulumla Nasıl Barıştım?, 56; Karşılıksız Aşk da Güzeldir, 57

ALTINCI BÖLÜM

Beyoğlu'nun Lezzet ve Gizem Mekânları

İçki Mekânları, Gastronomi Şatoları, 60; O Efsane Lokantalardan Kalanlar, 60; Aşağıya, Günah Semtlerine Doğru, 61; Beyoğlu'nun Kulüpleri, 62; Bir Efsane: Kulüp 12, 62; Arda Uskan'ın Bilgileri, 63; Ceylan Çaplı'yı Anmak, 64; Sanatçı Buluşma Yerleri, 64; Papirüs ve Değişmez Berberim Süleyman, 65; Bir Başka Efsane: Çiçek Bar, 65; Beyoğlu'nun Hayal Şatoları, 66; Melek'ten Emek'e..., 67; Saray ve Diğerleri, 67; Küçük Mücevher: Alkazar, 68; Atlas'ın Macerası, 69; 'Son İmparator': Yeni Melek!, 69; Beyoğlu Âşığı Olmak. Ve kalmak..., 70; Dans Derslerim ve Tango Merakım, 71; Bir Efsane: Panosyan, 71; Birden Rock'n Roll Devrimi Başlıyor, 72

YEDİNCİ BÖLÜM

Paris, Akademi ve Parti Yılları

18 Yaşında Paris'te Olmak, 73; Pisalı Sevgilim Lily, 74; Kritik An: Meslek Seçimi, 74; Akademi ve Usta Hocalarımız, 75; Unutulmaz Arkadaşlar, Geleceğin Büyük Mimarları, 76; Mimarlık Eğitiminin Bana Verdiği, 77; Bir Grup Kuruluyor, 78; Partilerin Anatomisi, 78; Özgür... Ama O Kadar da Değil, 79; Komşu Deyip Geçmeyin, 80; Akademi Baloları ve Erkek Gezileri, 80; Şarkıcılık Yıllarım, 81; Ve Çekip Gidenler, 82

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Kapalılar Deneyimleri ve Yeniden Paris

Zümrüd Sever misiniz?, 85; Yıldızımın Parladığı Anlar, 86; İstanbul’u Öğrenmek... Türkiye’yi Öğrenmek..., 87; Bir Aşk Üçgeni, 88; İnanılmaz Bir Tempo, 88; Antika Eğitimi Almak, 89; Cinselliğin Yeri Neydi?, 90; Yeniden Paris. Uzun Bir Süre İçin..., 90; Rodin’in Karşısında Yaşamak, 91; Sanki Bir Sinema Eğitimi..., 92; Unutulmaz Konserler, Büyük Starlar, 92; Masalar Konusu Kabak Tadı Verdi, 93; Gencer Ener ve İlk Hırsızlığım, 93; Ömrümün Son Yalanları, 94; İlk ve Son Uyuşturucu Tüketimim, 95; Plak Dolu Bavulum, 96

DOKUZUNCU BÖLÜM

Depremi Yaşayan Salihli’de Askerlik ve Yeniden İzmir

Yeni Kızlarımız: Kardeşim Ayla ve Avukat Günay, 97; Yeni Macera: Askerlik, 98; Unutulmaz Dostluklar, 99; Dışarıdan Bir Dorsay Portresi, 99; Salihli Macerası: Depremlerin Ortasında, 100; Yeşilçam’la Büyük Buluşma, 100; Efes Oteli’nde ‘Lüküs Hayat’, 101; Vesikalı Yarım Sendromu, 102; Belediye Yıllarım ve İstanbul’un Gerçek Sorunları, 103; Mecidiyeköy’deki ‘Mevzi İmar Planı’, 103

ONUNCU BÖLÜM, 105

Sinematek ve Bol Tartışma Yılları, 105

Cumhuriyet’in Kapısından Giriş, 106; Devrimcilik Modası, 107; Enis Batur’un Bakışı, 107; Sosyeteye Potemkin Sunmak, 108; Bir Başka Akım: Ulusal Sinema, 108; Şekeroğlu ve Türk Film Arşivi, 109; Sosyalist Olmak... Ama Nasıl?, 109; Yılmaz Güney’le Tanışma, 110; Geriye Kalan En Önemli Şey: Emeğe Saygı, 110; Evimizdeki Yabancı Prensesler!, 111; Sofya ve Bükreş’e Yolculuk, 112; Dorsay’ın Mini Etekli Kız Kardeşi, 112; Kendi Sinemamızı Yazmam “Umut”la Başlıyor, 113

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Hayatımın Kadınını Bulmak

Leman’la İlk Tanışma, 115; Bizi Buluşturan İtalyan Kültürü, 116; Avrupa Turum ve Nişan, 116; Aramıza Okyanuslar Girince Anlaşılan Aşk, 117; Pişmanlık ve Evlilik, 118; Nikâh, Kokteyl ve Balayı, 119; Gökhan, Ece ve Mutluluk, 120; Birbirimizi Nasıl Tamamladık?, 120

ON İKİNCİ BÖLÜM

*Rehberlik Yıllarım: Hem Kendini,
Hem Yabancıları Tanımak*

Club'den Nasıl Kovuldum?, 124; Önde Gelen Acenteler, 125; Hanut Denen Şey, 125; Halının Güzelliği/Heyecanı, 126; İtalyanlarla Truva, Japonlarla Anadolu, 127; Unutulmaz Anadolu Turu ve Berbat Bir Halı, 128; Ağız Tadını Nasıl Edindim?, 129; Konyalı'dan Bir Hatıra, 129; Hayatıma Giren Diğer Lokantalar, 130; Unutulmaz Meslek Arkadaşlarım, 131; Müstesna Bir Kadın: Selime Işıtan, 132; Mesleğin Diğer Büyük Aşkları, 133

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Cumhuriyet'te İlk Yıllar

70'lerde Türk Sineması, 135; Kemalizm'le Solculuğun Sentez Çabası, 136; 12 Mart'ta Ben Niye Ayrılmadım?, 137; Güney'i Yakın Takibe Almak, 137; Güney de Öldürülür müydü?, 138; Oktay Kurtböke ve Nadir Nadi, 138; Gazeteye Gelen Dostluklar, 139; Adnan Tahir'den Doğan Hızlan'a..., 140; Dönemin Sanat Dergileri, 141; Yedinci Sanat Maceramız, 142; Eleştirme Örnekleri, 143; Üsluplardan Seçme-Saçmalar, 143; Nezih Coş Sinema Yazarıydı, 145; Ünlü Ankara Yürüyüşü, 145

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Cumhuriyet: Devam ve Son

Sanki Bizans Dönemi Entrikaları, 147; Yazı Türlerim Zenginleşiyor, 148; Ağız Tadıyla Sertüveni, 149; Alarm ve Panik İçinde Çıkan Bir Ansiklopedi, 150; Dış Festivaller... Ve İstanbul, 150; Aydın Emeç ve Yılmaz Güney, 151; Benim İçin Unutulmaz Radyo Programım, 152; Hasan Cemal'in Koyduğu Teşhis, 153; Kemalist mi, Cemalist mi?, 153; Devrim/Karşı Devrim, 154; Ayrılma Serüvenim ve Uğur Mumcu'nun Katli, 155; Veda Zamanı ya da Yazarlar da Yorulur, 156; Özgen Acar'ın Beni Uğurlaması, 158

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Aile Sahneyi Birer Birer Terk Ediyor

Bir Aşk Mektubu, 161; Dizilerin Olmadığı Bir Dönemdeki Romantizm mi?, 162; "Acımak" Romanının Hatırlattıkları, 163; Babam İçin, 164; Babama Bir Şiir, 165; Birer İkişer Gidenler, 166; Ölen Bir Teyzeye Ağıt, 167; Annem, Annelerimiz, 168; Bizim "Küçük Anne"miz, 169; Annem

İçin Bir Ağıt, 170; Fikret Babam, Ceyda Annem, 172; Ve Onlar da Gidiyor..., 172; İlhami'nin Kaderi, 173

ON ALTINCI BÖLÜM, 175

Milliyet ve Yeni Yüzyıl Yılları, 175

Çelişkiler Ülkesinden İki Görünüm, 175; Emre Aköz'e Geç Bir Teşekkür, 177; Hürriyet'e Nasıl Giremedim?, 178; Milliyet'in Üç Silahşörleri, 178; Bir Nefret Gösterisi, 179; Bir Devrim: Bilgisayara Geçiyorum, 179; Yeni Bir Okur Kitleyi Kazanmak, 180; İnanılmaz Bir Kadro, 181; Yeni Yüzyıl Niye Çok Satıyor?, 181; Evet, Veda Zamanı, 183

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Ayının Yatağında İlk Dönem

Halk Gazetesi Olmanın Bize Getirdiği Sorunlar, 185; Hoş Geldin Atillâ, 186; Sabah'ın İstanbul Eki, 187; Dinç Bilgin'le İlgili Anılar, 188; Ufuk Güldemir Dönemi, 189; Ufuk Güldemir'e Mektup, 189; Zafer Mutlu Faktörü, 191; Paralı Ekler Girişimi, 192; İlhan Selçuk'a Mektup, 193; Bir Küçük Mucize, 196

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM, 197

Mutluluk ve Hüzün Günleri, 197

Bir İhanet Olayı, 197; Ergun Babahan'a Mektup, 198; Şirin Sever'e Mektup, 199; Elçin Yahşi Olayı, 200; Kullanılmayan Hindistan Yazılarım, 201; Erdal Şafak'a Mektup, 202; Sabah'ı Okumak ya da Okumamak, 204

ON DOKUZUNCU BÖLÜM,

*Emek Olayı
ve Günlük Basından Kopuşum*

Veda Zamanı, 208; Serhat Albayrak'a Veda Mektubu, 210; Melih Âşık'ın Yaklaşımları, 211; Hasan Pulur'un Yaklaşımı, 212; Emek Bizim mi?, 212; Yılmaz Özdil'den "Emek", 213; Hıncal Uluç'tan "Olmaz Atillâ... Olmaz", 214; Birkaç 'Genç Görüş', 215; Emek ve Gezi Olaylarının Ortak Yanı, 216

YIRMİNCİ BÖLÜM

Kardeşler, Çocuklar, Yeğenler

Önce En Küçüğümüzü Kaptırdık!, 219; Aile Her Şeye Karşın Büyüyor, 220; Ayla'nın Bitmeyen Enerjisi ve TEPUM, 220; Lokantacılık İşleri, 221;

Nice Yıllara, Adnan Çoker, 222; '68 Kuşağı Partide Nasıl Eğlenir?, 222; Asiye Hanım'ı Anmak, 223; Cem'in Macerası: Hüzün ve Happy End, 224; Ve İşte Bizim Çocuklarımız, 225; Bir Kavga, Bir Kaza ve Bir Teşekkür, 226; Gökhan ve İşleri, 226; Kızın Yeri Başka, 227; Ece'nin Çeşitli Marifetleri, 227; Dengeyi Kim Kuracak?, 228; Kerem, Nilay ve Demir, 229; Sırma: Önce Annelik, 229; Ebru: Modern Bir Evliya Çelebi., 230; Mami ve Belçika'yla Dostluğumuz, 230

YIRMİ BİRİNCİ BÖLÜM, 233

Benim İçin Unutulmaz Geceler, 233

Türk Dil Kurumu Basın Ödülüm, 234; Benim Eleştiri Anlayışım, 234; İlk SİYAD Geceleri, 236; Sinema Yazarlığının Eski Kalemleri, 236; Sedat Simavi Sinema Jürisi, 237; Yunus Nadi Yarışmalarında Görevim, 237; İki Unutulmaz Gece, 238; Yaşar Kemal Gecesi, 239; İzmir'den Altın Artemis ve Oğuz Makal, 239; Şiir Dolu Bir Teşekkür, 240; Nice Yıllara, Sevgili Erkan, 241; Sahi, Neydi O Gece, Neler Oldu?, 242; Dikkat Dikkat... Dorsay Salonu'nda Film Başlıyor, 243; Aydın Doğan Ödülü Ceylan'a Gidiyor, 245; Beşiktaş Belediyesi'nin Jesti, 245; TÜYAP Ödülü Açılış Konuşması, 246; Benim İçin Rüya Gibi Geçen Bir Hafta, 247; Türülü-Çeşitli Paneller, Tartışmalar, 248; Dostlarım Yazarlığımı Anlattı, 248; Onur Gecemiz, 249; Ve Güzel (Olduğunu Sandığım) Espriler, 250

YIRMİ İKİNCİ BÖLÜM

Son Durumlar ve Torun Sevgisi

Sağlık Sorunlarımız Artıyor, 251; Mucizelere İnanır mısınız?, 252; Allahın Bana Lütfü, 253; King ve Geç Tanıdığım Köpek Sevgisi, 254; Dostlardan Teselli Mesajları, 255; Bitmeyen İki Tutku: Sinema ve Yazmak, 255; T24'ün Müthiş Kadrosu, 256; İçerideki Tüm Gazeteci-Yazar Dostlara Selam!, 257; Kimler Kimler Yok ki..., 258; Hilmi Yavuz'a Yapılan Büyük Saygısızlık, 259; Şarık Tara'nın Yaratığı Vahada, 260; Leman'ın Çetesi!..., 261; Yüksel Ailesinin Serüveni, 261; Torun Sevgisinin Anlamı, 262; Ozan'a Bir Şeyler Öğretmek, 263

SONSÖZ, 265

KAYNAKLAR, 267

ADLAR DİZİNİ, 269

ÖNSÖZ

Ne tuhaf... Ömür ilerledikçe ve maceranın sonu yaklaştıkça, insanoğlu, “Acaba bu dünyada yeterince iyi yaşadım mı, istediklerimi yaptım mı, mutlu oldum ve başkalarını da mutlu ettim mi?” diye kendi kendine sormaya başlıyor.

Elbette sessiz sedasız ve her şeyi oluruna bırakarak; aynı zamanda son bir epiküryen çabıyla kalan son günleri de olabildiğince eğlenceli kılarak... Ne bileyim ben, eşinle iyi geçinerek... Çocuklarına hâlâ biraz yol göstermeye çalışarak... Torunlarını daha sık görerek... Hafta sonu briçlerini hiç kaçırmayarak... Eski okul arkadaşlarından giderek azalanların yemeklerine, toplantılarına mümkün mertebe katılmak da var.

Ama işte, o çok insancıl dürtü insanın peşini bırakmıyor: Madem ki bu kadar uzun yaşadım, bu yaşlara gelebildim, böylesine değişik şeyler deneyip bu denli ünlülerle tanışabildim... O zaman geriye biraz daha bir şeyler bırakıp o yaşanmışlığın içinden biraz daha malzeme çıkarsam... Anıları biraz daha deşsem... Biraz daha içten, daha cesur, daha pervasız davranıp anlatamadığım kimi şeyleri de anlatsam... Ve öbür tarafa daha hafiflemiş olarak gitsem... Fena mı olur demeye başlıyorsunuz.

Ama didaktik olmadan... Laf ebeliğine soyunmadan... Samimiyeti baş erdem bilerek... Olabildiğince akıcı bir dil kullanarak...

Ve kimselere, hatta en genç kuşaklara bile yukarıdan bakıp ders vermeye kalkışmadan... Uzun ve dolu dolu yaşanmış bir hayattan seçilmiş en ilginç olabilecek anıları bulup onların kendiliğinden içerdiği anlamları ve hayat derslerini de gözden kaçırmadan yazmak...

İşte bunu yapabilir miyim, yapabilir miyiz? Kendi adıma deneyeceğim.

Beni çok yakından izlemiş, tüm kitaplarımı –evlerindeki sınırlı mekânları cömertçe harcayarak– edinip okumuş olanlar (çünkü şaka değil: 52 kitaba ulaştık) belki bu illa da gerekli mi diyebilir. Çünkü anıları yazmanın bir başka (ve çok popüler) yolu da, malum, ‘nehir söyle-

şiler' yapmak... Yani yazmak yerine konuşmak. Akli başında, iyi yazar, profesyonel olduğu kadar da dost biriyle... Demek ki asıl çabayı da ona bırakmak...

Ben bunu iki kez yaptım üstelik... Önce yazar dostum Rıza Kıraç benimle konuştu. Sonucu: *Sinemayı Yazan Adam: Atillâ Dorsay* oldu. (Say Yayınları, 2009) Demek ki 70. yaşıma denk gelen ve beni mutlu eden bir kitap.

İkincisiyse 2014'te TÜYAP beni 'yılın yazarı' seçtiğinde, geleneklere uyarak sevgili Faruk Şüyün'un benimle konuşarak yazdığı *Renkli Sine-maskop Bir Hayat: Atillâ Dorsay* kitabı oldu. O da çok güzel bir çabaydı. Ama satışa çıkmadı, sadece eşe-dosta dağıtıldı.

Esas sorun bence şuydu: anlatacak daha çok şeyim vardı. Hiç anlatmadıklarım ya da anlattıklarım üzerine eklenmesi gereken farklı bilgiler, yeni yorumlar.

Böylece bu kitaplara ve üstelik kimi dostlarımı/dostluklarımı anlatan başkalarına karşın (*Dorsay'ın Penceresinden, Ne Şurup Şeker Şarkılardı Onlar, O Güzel Atlara Binip Gidenler* ya da Yılmaz Güney veya Türkân Şoray biyografileri), daha yazacak çok şeyim, anlatacak çok anılarım olduğuna inandım.

Aynı zamanda itiraf edecek çok şeyim olduğuna da... Hıristiyanvari bir 'günah çıkarma' kurumundan söz etmiyorum, papaza gerek yok!... Ama kimi zaaf larımı, yanlış larımı, hatalarımı, kusurlarımı da anmak istedim. Bu idealize edilmiş, 'aseptize' bir anılar kitabı olmasın istedim. Her birinden dersler aldığım o hatalarımın gençlere de bir şeyler öğreteceğine inandım. Ve bu yolu seçtim.

Zaten bizzat yazmak bambaşka. Bir yandan belleğinizin, öte yandan kaleminizin sizi gütmesine izin vermek öylesine farklı yollar açıyor ki... Kimi zaman sizi hiç beklemediğiniz yollara yöneltiyor. Ve unuttum sandığımız birçok şey açığa çıkıyor; sanki eski şato mahzenlerinde gömülü kalmış sandıklar açılıyor; bir hatıra öbürünü koluna takmış geliyor.

Ve şimdiden uzun bir ömürden seçilmiş bu tablolar sanki bir ressamın dokunuşuyla önünüzde açılıyor, canlanıyor, renkleniyor. Seyir sizin, seçim sizin...

Atillâ Dorsay
Şubat 2019

BİRİNCİ BÖLÜM

Aile Tarihi: Babam ve Annem

Aslında çok şanslı bir hayatım olduğunu düşünüyorum. Nedenlerini yeri geldikçe anlatacağım. Ama bakıyorum da daha doğuştan şanslıyım. İzmir denen o güzel kentte doğmak başlı başına bir şans değil mi?

Hemen aklıma gelen hemşerilerimi bir çırpıda sayayım: Attilâ İlhan, Tarık Dursun, Necati Cumalı, Ferdi Özbeğen, Tanju Okan, Kayahan, Refik Durbaş (gençliği orada geçmiş) gibi öte yana geçmiş olanlar... Gönül Yazar, Ali Kocatepe, Burcu Güneş, Hüsnü Şenlendirici gibi sanatçılar... Ülke kültür ve sanatına büyük katkısı olan Eczacıbaşı ailesi... Ya da kentlerinin gönüllü tanıtıcıları: Yılmaz Özdil, Ertuğrul Özkök, Fatih Portakal, Faruk Pekin. Ve daha kimler de kimler...

Üstelik İzmir'in bence daha da güzel Karşıyaka'sında dünyaya gelmek... 24 Haziran 2018 seçimlerinin tanıtımında, dönemin başbakanı Binali Yıldırım bile demiyor muydu, "İzmir demek Karşıyaka demektir," diye.

Ya da Ekşi Sözlük'e şöyle bir baksanız, en azından şu deyişlere rastlamaz ve katılmaz mısınız?:

"Karşıyakalı olmak ayrıcalıktır / Karşıyakalı olmak başkaldırmaktır / Karşıyaka'yı düşünüp yaşamaktır / Karşıyakalı olmak kıskanılmaktır."

Karşıyakalı Olmak

Ya da şu sözler... Plaka numarası 35 olan İzmir'in yanı sıra Karşıyaka'ya 35,5 numarayı layık gören espriye karşı söylenmiş:

"35,5 olayına katılmıyorum tabii ki... Önce İzmirliyiz. Ama İzmir'in Karşıyaka'sından olmak gerçekten ayrıcalık verir insana... Memleketine sahip çıkmanın en güzel örneklerindendir Karşıyakalılar."

Evet, Karşıyaka’da doğmuş olmak. Ve hayatının ilk yıllarını –her ne kadar büyük savaş yılları olsa da– öylesine mutlu geçirmek... Her kula nasip olur mu?

O şahane körfeze karşı yürümek... Pastanelerindeki nefis pastaları tatmak... Kıyı boyunca sıralanan o harika köşklerdeki kimi dostları ziyarete gitmek... Bir Alsancak, Konak veya Pasaport ziyaretinden sonra iskelede vapurdan çıkıp bir küçük tur atmak...

Ve hemen iskelenin karşısındaki halkevinde oturup anne-babamla ve dostlarıyla söyleşmek... Yine orada ilk kez kültür-sanat olaylarıyla tanışmak: bir konser, bir oyun, bir sergi.

O halkevleri ki önemlerini çok sonra, büyüyüp de toplumsal bilinç sahibi olduğumda anlayacaktım: onlar daha öncesinin ünlü Köy Enstitüleri’nin büyük kent uygulamalarıydı.

Ve nasıl o enstitüler, Anadolu’da bir eğitim ve kültür devrimi yapmayı olası kılan o görkemli girişim sonraki yönetimler tarafından yok edildiye, bunlar da aynı biçimde tarihin bahçesine gömülmüşlerdi. Günümüzde (şu satırları yazdığım 2018 yazında) belki RTE’nin her yerde ‘kekli kiraathaneler’ açma projesine yerlerini bırakmak üzere...

O Karşıyaka halkevinin terasında duyduğum huzur duygusunu hep hatırlarım. Orada dostluk vardı, sohbet vardı, benim yaşında çocuklarla arkadaşlık vardı. Ve adına sanat denen ve sonradan tüm ömrümdede konuk edeceğim o gizemli, çekici ve benzersiz alanla ilk tanışmalarım vardı.

Gözümü Açtığım Ev

Aynı biçimde, Çarşı Caddesi’nde başlayıp demiryoluna çıkan eski Şayeste Sokağı’ndaki (şimdi kimbilir kaç bininci sokak!... Çünkü o eski sokak isimlerini de kaldırıp yerlerine rakamlar kondurduk!) evimizde de aynı huzuru duydum. Tüm o çocukluk yıllarım boyunca...

Çünkü gözümü açtığım ev (yine sonradan öğrendiğime göre) eski ve tipik bir Rum eviydi: iki katlı müstakil bir ev; geniş bir bahçesi ve ağaçları olan... Orada Hüseyin Avni ve İkbâl Rahime Dorsay’ın oğlu olarak doğmuştum, orada büyüdüm.

Annem sevgi ve enerji dolu kendine özgü bir kadındı. Hayatımı uzun bir dönemde ellerine alıp yoğurmuş, üç çocuğunu da mükemmel

biçimde yetiştirmiş, hepimize en doğru yolları göstermiş müstesna bir hanımefendi.

Babamsa hep biraz dalgın duran, içine dönük bir romantik. Bilmediğim dillerde şarkılar söylerdi. Pardon, aralarında Türkçe olanlar da bulunurdu: O yıllarda çok sayılı eğlencelerimiz arasında bulunan radyodan yükselen ve bana ilk kulak terbiyemi veren akşam fasıllarından da duyduğumuz alaturka şarkılar.

Babamın Şarkıları

Ya da yeni yeni filizlenen Batı tarzı popun ilk örneklerinden olan Türkçe tangolar. İlk Necip Celal Antel (bazı kaynaklara göre Andel) besteleri (ama illa da Sevdim Bir Genç Kadını) ya da İbrahim Özgür, Celal İnce veya Zehra Eren yorumlarını orada duymuş olabilir miyim?

Ama en gizemlisi babamın yabancı dil müzikleriydi. Sanki şiir gibi bir dille söylediği romantik şarkıların Fransızca olduğunu, çoğunun da o yılların yumuşacık sesli (hatta ilk duyduğumda kadın sesi sandığımı) Tino Rossi parçaları olduğunu nereden bilecektim?

Aynı biçimde daha da tuhaf bir dil vardı. Ve babam yalnızca o dilde de zaman zaman şarkılar mırıldanmakla kalmazdı. Annemle de o dilde çat-pat da olsa konuşurlardı. Örneğin çok inatçı bir çocuk olduğum ve zaman zaman beni bu yüzden cezalandırmak istediklerinde, biri öbürüne “sopa tora” derdi. Ve birden barış gelirdi. Öyle ki bunu söylediklerinde içim rahat ederdi. Bu deyimim “bırak gitsin” demek olduğunu anlamam da gecikmedi.

Dil elbette Rumca idi. Onun nedenini de ancak biraz büyürken öğrendim. Çünkü annem-babam aslen Balkan göçmeni idiler. Babam ailecek Yanya kentindendi: Şimdi Yunanistan’da Selanik yakınlarında kalan ve asıl adı Yanina olan kasaba. Birçok kaynağa göre Kuzey Yunanistan’ın başkenti.

Babamın Hikâyesi

Onlara ve o döneme dair çok az şey bilirken Allah’tan kız kardeşim Ayla (Sevand) eski defterleri karıştırdı ve babamın ona 1968 yılında o dönemde bulunduğu Adana’dan el yazısıyla yazdığı tam on dört sayfalık bir mektup buldu. Ve böylece bu kitabın hemen başında hayli karı-

şık ve özet olan aile bilgileri, biraz daha derli-toplu ve aynı ölçüde ilginç bir kıvama gelebildi.

Babam Yanya’da 1909 yılında, iyi ve soylu bir ailede dünyaya gelmişti. Babası müşir (Osmanlı’da mareşal) Yusuf Alopluzade idi. Annesi ise Refia Hanım. Orada çok iyi durumdaymışlar. Evleri valinin evinin karşı köşesindeki Alopluzade Konağı imiş. Evde –bunu hep iftiharla söylerlerdi– Yanya’nın çok sayılı piyanolarından biri. İyi bir eğitim. Ve küçük Avni’nin daha çocukluktan öğrendiği Fransızca. Ve de Rumca.

Babamın iki erkek, bir de kız kardeşi vardı. Ağabeylerinden Ahmet Hilmi anlaşılan geleceği en parlak olanıydı. Ziraat okumuş, bunu meslek seçerek gelecek için parlak tarım projeleri üretmişti. Daha ilk Balkan Savaşı sırasında oralarda kopacak fırtınayı hissetmişlerdi. Ve savaşın sonrasında ailece İstanbul’a gelip özellikle büyük çocukların eğitimi için zemin yoklamışlardı. Ama tam o sırada Birinci Dünya Savaşı başlamıştı. Ve burada sıkışıp kalmışlardı.

Refia Hanım savaşın son bulması üzerine küçük oğlu Avni’yle Yanya’ya dönmüştü. Oradaki mallarını geri almaya çalışmışlardı. Ve onlardan gelen kiralari da Yanya’dan İstanbul’a yollamak için, İstanbul’da daha belirli bir adresleri olmadığından, bir tanıdık ailenin adresini vermişler ve 1920’lerin hemen başında da İstanbul’a dönmüşlerdi.

Ailenin Başına Gelen Felaketler

O sırada aile içinde büyük felaketler başladı. Ve art arda geldi. Önce başlayan bir tifüs salgını dedemi alıp götürmüştü. Tam İstiklal Savaşı’nın başladığı günlerde, 1920’de...

Ayrıca, yine babamın mektubunda yazdığına göre, İstanbul’daki aracı aile, yine dönemin ölümcül salgın hastalıklarından olan vereme tutulmuş. Ve aşağı yukarı tüm aile fertleri veremden ölmüş. Onlarla sık sık temas eden amcam Ahmet Hilmi de vereme yakalanmış. Ciddileşince de Gümüşsuyu’ndaki hastaneye kaldırılmış. Babaannem her gün yürüyerek gidip oğlunu ziyaret edermiş. O sıralarda bir fabrikada iş bulup çalışan babam da fırsat buldukça amcamı ziyaret edermiş.

Bir gün yine üniversiteli ağabeyini ziyarete gitmiş, pastalar götürerek... Şöyle anlatıyor o mektubunda... Ağabeyiyle ‘sizli’ konuştuklarına da dikkat buyurun:

“Neredesiniz, Avni?’ dedi. Ona çalıştığımı anlattım, pastaları verdim.

‘Beni unuttunuz, ölüme terk ettiniz sandım,’ deyince kendimi tutamadım. Sarsıla sarsıla ağlamaya başladım. Kendi halini unuttur gibi oldu, beni teskine çalıştı. Ecelin kuyusuna düşmüş genç ruhu, hayat, umut ve geleceği için son direnişlerini yapıyordu.”

Sanki Bir Yunan Trajedisi

Daha sonra, amcamın direnişi bitmiş ve kısa süre sonra ruhunu teslim etmiş. Bu babamı çok sarsmış. Onun ne denli duygusal olduğunu bildirdim. Onun aynı zamanda gelişmiş bir müzik kulağı ve müzik sevgisi olduğunu ve piyano, akordeon, ut ve saz çaldığını da söylemeliyim. (Benim duygusallıkla birlikte müzik merakıma ve elbette kızım Ece’nin müzisyenliğine hiç şaşmamalı.)

Ve de bir yazma tutkusu. (Allah Allah... Bizim ailede nereden çıktı bu?!) Öyle ki yıllar boyu yazmıştı. Sonraki yıllarda, *Menekşe* adlı bir romanı, Attilâ İlhan’ın da ilk yazdığı gazete, *Demokrat İzmir*’de ‘tefrika’ edilmişti. (Kupürlerini yıllarca sakladık, hâlâ da duruyor). Sonra hikâyeler, şiirler. Onca hareketli-bereketli bir ömre ancak sığdırabildiği edebi bir heves.

Ailedeki kayıplar hiç durmamış. Emin amcam da bir bağırsak hastalığı nedeniyle vefat etmiş.

Tek kız olan Hamide halam da bu uğursuzluktan nasibini almış. Daha 14 yaşında başlayan bir akılsal dengesizliği hep sürmüştü. Hatta bir ara onu ünlü doktor Fahrettin Kerim’e bile götürmüşler. Ama fayda etmemiş. Ve hayal-meyal hatırladığım halam da dünyamızı terk etmiş. Sanki görkemli bir Yunan trajedisi... Acaba Yunanistan’da başladığı için mi?

Babam ve Annemin Yolları Kesişiyor

Babamın 1920 yılında annesiyle birlikte İstanbul’a döndüğünü söylemiştim. Bu seyahat için eylül ayında izin veren ve dönemin Yunan krallığı adına imzalanmış yarı Rumca, yarı Fransızca bir belge elimizde. O sırada Alopluzade’nin vefat etmiş olduğu anlaşılıyor: Babaannem Refia Hanım için ‘dul’ kaydı var.

